

ΠΛΑΤΩΝ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΛΑΤΩΝ

Απολογία Σωκράτους

«Public Domain»

Платон

Απολογία Σωκράτους / Πлатон — «Public Domain»,

Содержание

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ	5
ΠΛΑΤΩΝΟΣ	10
Κонец ознакомительного фрагмента.	15

Plato

Απολογία Σωκράτους

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Σωκράτης ο υιός του Σωφρονίσκου εγεννήθη το 469 π.Χ. Ο πατήρ αυτού ήτο γλύπτης· η δε μήτηρ Φαιναρέτη ήτο μαία. Κατά την νεότητά του εδιδάχθη παρά του πατρός του την γλυπτικήν· απέκτησε δε εις την τέχνην αυτήν πολλήν δεξιότητα. Πausανίας ο περιηγητής είδεν εν τη Ακροπόλει τρία αγάλματα, παριστώντα τας Χάριτας, άτινα εθεωρούντο ως έργα του Σωκράτους. Περί της περαιτέρω εκπαιδεύσεως αυτού πολύ ολίγα γνωρίζομεν. Γνωστόν μόνον είνε, ότι ωφελήθη από την διδασκαλίαν του σοφιστού Προδίκου και του μουσικού Δάμωνος· δεν διέκειτο όμως φιλικώς προς τους σοφιστάς, οι οποίοι τότε πολύν θόρυβον και επίδειξιν έκαμνον. Ο Σωκράτης λοιπόν έγινε ό,τι έγινε μόνον διά των ιδικών του μελετών.¹ Την προσωπικήν του αξίαν οφείλει εις εαυτόν μόνον, αυτός δι' εαυτού γενόμενος ο θεμελιωτής της αρχαίας φιλοσοφίας. Οι αρχαίοι καλούσιν αυτόν μαθητήν του Αναξαγόρου και του φυσικού Αρχελάου. Αλλά τούτα απεδείχθησαν αβάσιμα. Ο ίδιος δεν έσχεν ή δεν εξήτησεν άλλα μέσα προς εκπαίδευσίν του, εκτός εκείνων, τα οποία παρέσχεν εις αυτόν η γεννέτειρά του πόλις. Πλην μιας θρησκευτικής εκδρομής και τριών πολεμικών εκστρατειών, εις ας έλαβε μέρος εις εκπλήρωσιν των προς την πατρίδα καθηκόντων, ουδέποτε άλλοτε απεδήμησεν εξ Αθηνών.

Πότε ακριβώς ο Σωκράτης ήρχισε το φιλοσοφικόν αυτού στάδιον, αφιερωθείς εις την ανατροφήν της νεολαίας της πατρίδος του, δεν γνωρίζομεν μετά βεβαιότητος· ουδέ δυνάμεθα ν' αποφανθώμεν πότε ακριβώς εκυκλοφόρησε κατά πρώτον ο χρησμός του Δελφικού μαντείου, όστις απεκάλεσεν αυτόν «σοφώτατον πάντων ανθρώπων». Μόνον κατά προσέγγισιν δυνάμεθα να ορίσωμεν τον χρόνον τούτον, στηριζόμενοι επί της παραστάσεως των **Νεφελών** του Αριστοφάνους, ήτις έγινε το 423 π. Χ. εις διακωμώδησιν της δράσεως του Αθηναίου σοφού.

Εις τας συνομιλίας του ο Σωκράτης παρίσταται σχεδόν πάντοτε ως ο πρεσβύτερος μεταξύ των μαθητών του. Η μέθοδός του δε η επιστημονική, η όλως διόλου αντίθετος προς τον αλαζονικόν τρόπον της διδασκαλίας των σοφιστών, ήτο η άτεχνος διαλογική, η οποία ιδίως ήτο καταληπτή εις τον λαόν. Ο Σωκράτης ήρχιζε συνήθως τας διαλεκτικές διδασκαλίας του από τα μάλλον εγγύτερα περιστατικά, πολλάκις όλως διόλου άσημα, και ελάμβανε τα παραδείγματα, τα χρησιμεύοντα εις αυτόν, και τας αποδείξεις εκ του κοινού βίου. Οι σύγχρονοι τον εμέμφοντο ότι πάντοτε ωμίλει περί φορτηγών ζώων, σιδηρουργών, υποδηματοποιών και βυρσοδεψών. Τον βλέπομεν πάντοτε εις τας πλατείας των Αθηνών, εις τα γυμνάσια και τα εργαστήρια, από πρωίας μέχρις εσπέρας, ενασχολούμενον εις συνομιλίας μετά νέων και γερόντων και συζητούντα μετ' αυτών περί του τελικού σκοπού και της αποστολής εν τω κόσμω του ανθρώπου, εξελέγχοντα αυτούς διά την αμάθειαν και παροτρύνοντα να αφήσουν την ακηδίαν και ραθυμίαν και να φθάσουν διά της προσοχής και μελέτης εις την γνώσιν. Ο Σωκράτης ούτω δίδει συμβουλάς και νουθεσίας προς πάσαν ανθρωπίνην ενέργειαν, είτε προς τον δημόσιον βίον αποβλέπουσαν, είτε εις την οικιακήν οικονομίαν, και προς παν επιτήδευμα εν γένει ή επιστήμην και τέχνην, μετά γνώσεως

¹ Σ. Μ. Παρά Ξενοφώντι (Απομν. 1, 6, 1) ο Σωκράτης λέγει: «Διέρχομαι τον χρόνον μετά των φίλων μου φυλλομετρών τα βιβλία των παλαιωτέρων σοφών και επιθεωρών τους θησαυρούς της σοφίας των διαλέγω ό,τι μου φαίνεται ωραίον και ωφέλιμον».Προς τούτους, επειδή κατά τους χρόνους εκείνους, ότε ήκμαζον εν Αθήναις εις μέγιστον βαθμόν αι επιστήμαι και αι τέχναι, συνέρρεον πανταχόθεν επιφανέστατοι άνδρες, σοφοί και ποιηταί και καλλιτέχναι, ο Σωκράτης ηγάπα να συνάπτη σχέσεις και συναναστρέφεται μετ' αυτών.↵

και ειδικότητος θαυμαστής, ως εάν ήτο παγνώστης και παντεχνίτης. Εις πάντα δε ταύτα τα συζητούμενα θέματα δεξιότατα παρενέβαλε και σκέψεις, όπως διεγείρη μεταξύ των ομιλητών του την τάσιν προς την αληθή γνώσιν και την ηθικήν. Πολλάκις όμως αι συζητήσεις του και αι διδασκαλίας του απεδοκιμάζοντο με πικρόν χλευασμόν και αντημείβοντο διά μίσους και αχαριστίας. Αλλ' όμως έχων ακράδαντον πεποίθησιν ότι η θεμελιώδης βελτίωσις της κοινωνίας εξαρτάται εκ της καλής ανατροφής των νέων, ο Σωκράτης έως τέλους της ζωής του έμεινε πιστός εις το έργον, όπερ ο ίδιος είχεν εκλέξει, και υπέρ του οποίου είχεν αφιερώσει τον εαυτόν του, παντελώς παραμελήσας τον οικογενειακόν βίον. Ουδαμού φαίνεται δίδων προσοχήν εις την σύζυγόν του και τα τέκνα του, η δε περιβόητος, καίπερ υπερβολικώς παρασταθείσα υπό των αρχαίων, κακοτροπία της συζύγου του Ξανθίππης, δίδει εις ημάς αφορμήν να υποθέσωμεν ότι τον Αθηναίον σοφόν δεν έτερπε διόλου η θορυβώδης οικογενειακή ευτυχία.

Όλοι οι συγγραφείς εικονίζουν τον Σωκράτη διά των ζωηροτάτων χρωμάτων, ως άνθρωπον πρακτικόν και σοφόν. «Τοσούτον ήτο ευσεβής, λέγει ο Ξενοφών περί αυτού, ώστε ουδέν ουδέποτε έκαμεν άνευ της συμβουλής των θεών· τοσούτον δίκαιος, ώστε ουδένα ηδίκησεν ουδέ κατ' ελάχιστον· αλλά τοσούτον ήτο κύριος του εαυτού του, ώστε ουδέποτε προετίμησε το ευάρεστον από το καλόν· τόσον συνετός, ώστε ουδέποτε επλανήθη εις την διάκρισιν του καλού από του κακού· εν ενί λόγω, ο Σωκράτης ήτο ο κάλλιστος και ευτυχέστατος άνθρωπος, όστις ηδύνατο να υπάρξη». Αλλ' ό,τι παρέχει εις το πρόσωπον αυτού ιδιαιτέραν παραστατικότητα, είναι η εν ούτω αρμονική μίξις όλων των φυσικών τελειοτήτων, αι οποίαι αναβιβάζουσι τον σοφόν Αθηναίον εις θαυμαστόν ύψος, υπεράνω πάσης ανθρωπίνης αδυναμίας. Διακρίνεται διά την λεπτοτάτην γενικήν αυτού μόρφωσιν και διά τον αττικόν πολιτισμόν του. Εμφανίζεται εξ ίσου ανδρείος επί του πεδίου της μάχης ως και επί των συμποσίων· πάντοτε κρατεί εαυτού, ουδέποτε χάνει την συνείδησιν, αδιαλείπτως ενεργεί μετά πληρεστάτης ελευθερίας· ο Σωκράτης είναι τέλος το τελειότατον πρότυπον των ανθρών εκείνων χρόνων της δημοκρατίας των Αθηνών. Είναι πράος και ήσυχος, τύπος και υπόδειγμα των γνησίων ανθρωπίνων αρετών. Ιδιαίτερον δε χαρακτηριστικόν αυτού είναι το **δαιμόνιον**, όπερ ο ίδιος απέδιδεν εις τον εαυτόν του. Επίστευε δηλ. ότι εσωτερική τις θεία φωνή προέλεγεν αυτώ την ευτυχίαν και την δυστυχίαν, τας προόδους ή το ανεπιτυχές των ανθρωπίνων ενεργειών και έδιδεν εις αυτόν εκάστοτε τας δεούσας νουθεσίας. Το δαιμόνιον τούτο ήτο λεπτόν, βαθύ, οξύηκοον, ως και το ορμέμφυτον της ψυχής του, ήτις είχε θεωρήσει τα του βίου διά καθαρού και διαπεραστικού βλέμματος και χωρίς να θέλη προέβλεπε το καλόν και την σκοπιμότητα πανταχού, και εις τα ελάχιστα ακόμη του ανθρωπίνου βίου.

Ένεκα δε του πρωτοτύπου αυτού πνεύματος ο Σωκράτης λίαν ενωρίς έγινε το αντικείμενον κοινών συζητήσεων παρά των Αθηναίων. Ήτο δε προικισμένος και διά τινος εξωτερικού σχήματος λίαν εξαιρετικού. Η πλατεία και εξέχουσα αυτού ρις, οι προεξέχοντες οφθαλμοί του, η φαλακρά κεφαλή του και η παχεία κοιλία του έδιδον εις τον εξωτερικόν σχηματισμόν του ομοιότητα προς Σάτυρον. Ήτο δε η παράστασίς του αύτη εις μεγάλην αρμονίαν προς την αθάνατον εκείνην σωκρατικήν ειρωνείαν. Εφόρει πτωχικόν ένδυμα, το αυτό χειμών·καλοκαίρι· περιεπάτει ανυπόδητος· ελάμβανεν αλλόκοτον θέσιν· πολλάκις αίφνης έμενεν ακίνητος και άφινε τους οφθαλμούς του να περιπλανώνται ασκόπως και αγρίως εις διάφορα αντικείμενα γύρω. Πάντα ταύτα διέγραφον ακριβώς την μορφήν Σατύρου.

Μετά τριακονταετή σχεδόν διδασκαλίαν ο Σωκράτης έγινε θύμα συνταυτίσεως των ενεργειών του προς τας επιβλαβείς ενεργείας των σοφιστών. Ρεύμα εχθρικών εσηματίσθη κατ' αυτού από τους πατριώτας εκείνους, οι οποίοι ενόμισαν ότι ο Σωκράτης διά της διδασκαλίας του γίνεται κώλυμα επαναφοράς των αρχαίων ηθών και της αρχαίας αγωγής των πολιτών, υπέρ των οποίων εκείνοι ειργάζοντο. Είχον παρέλθει πλέον αι ανησυχίαι και ανωμαλίας του Πελοποννησιακού πολέμου, παρήλθε και η βιαία δεσποτεία των Τριάκοντα

Τυράννων και είχε τέλος αποκατασταθή πάλιν εν Αθήναις η Δημοκρατία. Ο Σωκράτης ήγε τότε την ηλικίαν των 70 ετών, ότε νεαρός τις ποιητής ο Μέλητος, ο ρήτωρ Λύκων και ο δημαγωγός Άνυτος, άνθρωποι υφ' όλας τας επόψεις ανάξιοι λόγου, αλλ', ως φαίνεται, χωρίς καμμίαν προσωπικήν εμπάθειαν κατά του γέροντος σοφού, ενεκάλεσαν τον Σωκράτη εις το δικαστήριον, διατυπώσαντες κατηγορίαν κατ' αυτού ότι δεν αναγνωρίζει τους θεούς της πόλεως, αλλ' εισάγει νέας θεότητας, και ότι διαφθείρει τους νέους. Ένεκα των κατηγοριών τούτων ο Σωκράτης κατεδικάσθη εις θάνατον. Προ της εκτελέσεως όμως της θανατικής ποινής επετράπη να μείνη εν τη φυλακή επί 30 ημέρας και να διαλέγεται μετά των μαθητών του· αλλά καίπερ δοθείσης ευκαιρίας προς σωτηρίαν, ο Σωκράτης απέρριψε την πρότασιν να φύγη, και έπие το κώνειον το έτος 399 π. Χ.

Εκτός των ανωτέρω όμως αφορμών του θανάτου του Σωκράτους βεβαίως σπουδαιότατη υπήρξε και μία άλλη πρόσθετος αιτία, η πολιτική. Ο Σωκράτης δεν ήτο αριστοκρατικός, αλλ' είχε χαρακτήρα λίαν ισχυρόν μη αρεσκόμενος διόλου εις τας ιδιοτροπίας των δημαγωγών. Ουδέποτε είχαν ενασχοληθή εις την πολιτικήν, άπαξ μόνον αναλαβών πολιτικήν υπηρεσίαν και ελθών αμέσως εις σύγκρουσιν προς την θέλησιν του λαού και της κρατούσης εξουσίας. Το ρητορικόν βήμα πρώτην φοράν ανέβη, μόνον κατά την δίκην του, ίνα απολογηθή. Ο Σωκράτης υπεστήριξε πανταχού και πάντοτε ότι μόνον οι πεπαιδευμένοι και ικανοί άνθρωποι έχουνσι το δικαίωμα να διέπωσι τα της πολιτείας, εμέμφετο δε συχνά τας έξεις του δημοκρατικού πολιτεύματος, ιδίως την διά κλήρου εκλογήν των αρχόντων, απολύτως δε επροτίμα το Σπαρτιατικόν πολίτευμα, τέλος δε ένεκα των στενών σχέσεων αυτού μετά των τότε αρχηγών του ολιγαρχικού κόμματος, Κριτίου, Αλκιβιάδου και λοιπών, εξήγειρεν εις μεγάλον βαθμόν την δυσπιστίαν των δημοκρατικών. Εάν δε λάβωμεν υπ' όψιν ότι δύο από τους κατηγορούς του ήσαν άνθρωποι έχοντες μεγάλην επιρροήν επί του δημοκρατικού κόμματος και ότι οι δικασταί αυτού ήσαν αυτοί εκείνοι, οίτινες είχαν ανατρέψει την δεσποτείαν των Τριάκοντα Τυράννων, πειθόμεθα ότι η πολιτική πολύ συνετέλεσεν εις την καταδίκην του Σωκράτους, όστις προς τοις άλλοις περιεφρόνει και τα συνήθη μέσα της υπερασπίσεως, διότι δεν ηθέλησε να κινήση την συμπάθειαν του λαού διά των δακρύων και της κολακείας και διότι γνωρίζων την αθωότητά του προσηνέχθη προς τους δικαστάς αυτού μετά περιφρονήσεως.

(Schwegler)

* *

*

Η κατά του Σωκράτους κατηγορία ήτο έγκλημα θρησκευτικόν (γραφή ασεβείας). Επί τούτων δε την δικαιοδοσίαν είχαν ο άρχων Βασιλεύς – εις των 9 αρχόντων. – Προς αυτόν λοιπόν επεδόθη η κατά του Σωκράτους μήνυσις υπό του Μελήτου· κατά δε ορισθείσαν ημέραν κληθείς ο Σωκράτης παρουσιάσθη ενώπιον του άρχοντος Βασιλέως εις την Βασίλειον Στοάν, όπου υπήρχον τα δικαστικά αυτού γραφεία.

Εκεί, ενώπιον του Μελήτου, έλαβε γνώσιν της κατηγορίας του, έγινε η προανάκρισις, εξητάσθησαν οι μάρτυρες και παρεπέμφθη η υπόθεσις εις την Ηλιαίαν, το πολυμελές εκείνο δικαστήριον των αρχαίων, προς εκδίκασιν. Ο Σωκράτης, αν και προέβλεπε τον κίνδυνον, όμως δεν έδωκε καμμίαν προσοχήν, πιστεύων ακραδάντως ότι δεν είχε διαπράξη καμμίαν αδικίαν εις κανένα ποτέ άνθρωπον. Οι μαθηταί του όμως ευρίσκοντο εις ανησυχίαν και φόβον. Ότε δε ο Ερμογένης, ο υιός του Ιππονίκου, εις των μαθητών του Σωκράτους, παρώτρυνεν αυτόν, ίνα σκεφθή περί της απολογίας του, ο Σωκράτης απήντησεν ότι καθ' όλην την ζωήν του ίσα-ίσα περί αυτού και μόνου εσκέπτετο και δεν χρειάζεται πλέον να σκεφθή

περισσότερον. Ο Ερμογένης δεν εννόησε την ευφυά παρατήρησιν του διδασκάλου του, όστις ηναγκάσθη σαφέστερον να επεξηγήσῃ αὐτήν, λέγων ότι καθ' ὅλην του την ζωήν ουδέν ἄλλο ἔκαμε, παρά να ερευνά τα δίκαια και τα ἄδικα, και τα μεν δίκαια να πράττῃ, τα δε ἄδικα να αποφεύγῃ. Ομοίως ἀπέρριψε και την τεχνικήν απολογία, την οποίαν εἶχε συντάξῃ δι' αὐτόν ο Λυσίας, ως ἀναξίαν της μεγαλοπρεπείας των ιδεών του, ειπών ότι προτιμᾷ να καταδικασθῇ ως Σωκράτης ἢ να αθωωθῇ ως Λυσίας.

Οὕτω λοιπόν, γενομένης της δίκης, ο Σωκράτης πρώτην φοράν εν τῷ βίῳ του εμφανίζεται εἰς δικαστήριον και πειθόμενος εἰς τους νόμους απολογεῖται. Την δε Απολογία του διέσωσεν ο πρόκριτος των μαθητῶν του, ο Πλάτων.

* *

*

Ἡ **Απολογία** εἶνε το μόνον εκ των ἔργων του Πλάτωνος, το οποίον δεν φέρει μορφήν διαλόγου, ἀλλ' εἶνε λόγος δικανικός, γραφεὶς δι' ὠρισμένην περίπτωσιν, την υπό του Σωκράτους γενομένην απολογία εν τῷ δικαστηρίῳ. Ἀπασα ἡ ἀρχαιότης παραδέχεται αὐτήν ως γνήσιον του Πλάτωνος ἔργον. Και δεν δυνάμεθα μεν να εἰπώμεν ότι οὕτως αὐτολεξεῖ ἀπελογήθη ο Σωκράτης ἐνώπιον των Ἡλιαστών, ως συνέγραψε την απολογία ο Πλάτων. Ὅμως δεν πρέπει διόλου να ἀμφιβάλλωμεν ότι ο Πλάτων ἀπέδωκεν εν τη **Απολογία** του ὅσον το δυνατόν πιστότερον τους λόγους του Σωκράτους, ως ἐμφαίνεται τούτο σαφῶς εκ της ὅλης συνθέσεως αὐτῆς, μαρτυροῦσης λόγον εκ του προχείρου ἀπαγγελθέντα, ως και ἐκ τινων ἐλλείψεων λογογραφικῶν αὐτῆς, εν σχέσει προς τα λοιπά του Πλάτωνος κάλλιτεχνήματα, διότι ο μέγας συγγραφεὺς ἦτο ἡναγκασμένος να μη ἀπομακρυνθῇ πολὺ ἀπὸ την υπό του Σωκράτους γενομένην ἀφήγησιν των γεγονότων εν τῷ δικαστηρίῳ, τα οποία ἦσαν βεβαίως τότε πασίγνωστα.

Ἡ **Απολογία** κατὰ τους ἀρχαίους κριτικούς εἶνε μεν λόγος ρητορικός, ἀλλὰ δεν ἀνήκει, ως ἀναμένει τις, εἰς το δικανικόν μόνον γένος της ρητορικής τέχνης, ἀλλὰ μετέχει και των ἄλλων δύο γενῶν της ωραίας τέχνης, ἥτοι περιέχει ἐγκώμιον υπέρ αὐτοῦ του Σωκράτους, ὅπερ ἀνήκει εἰς το **επιδεικτικόν** γένος των ρητορικῶν λόγων, και προσέτι συμβουλὰς και νοθεσίας προς τους Ἀθηναίους, το οποίον εἶνε θέμα του **συμβουλευτικού** γένους των ρητορικῶν λόγων. Αὕτη εἶνε ἡ πρωτοτυπία της **Απολογίας**.

Κατ' οὐσίαν δε ἀποτελεῖ τρεῖς αὐτοτελεῖς λόγους. Ο πρῶτος λόγος, όστις ἔχει και τέλειον τον τεχνικόν τύπον του ρητορικοῦ λόγου, διαιρούμενος εἰς **προοίμιον**, **υπόθεσιν** και **ἐπίλογον**, περιλαμβάνεται ἀπὸ του 1 κεφαλ. ἕως του 24. Κατ' αὐτόν τον πρῶτον λόγον απολογεῖται ο Σωκράτης εἰς ὅλας τας γενομένας υπό των ἐχθρῶν του εν γένει και των κατηγορῶν του κατηγορίας, ἀποδεικνύων ότι αὐται εἶνε καθαρῶς συκοφανταί, και καταρρίπτει το κατηγορητήριον του Μελήτου ως μη ἔχον καμμίαν βάσιν· με τας ἐρωτήσεις δε, τας οποίας του ἀποτείνει, καθιστά αὐτόν ἀναπολόγητον. Ο λόγος προχωρεῖ ἀπλούστατα, ἀνευ καμμίας ρητορικής ἐπιδειξέως, περιοριζόμενος μόνον εἰς την ἀληθὴ ἀφήγησιν των πραγμάτων με τον περίφημον ἐκείνον τρόπον του Σωκρατικοῦ λόγου, και πολλαχοῦ κομψότατα ραντισμένος με την τρίγοργον ἐκείνην εἰρωνείαν του Ἀθηναίου σοφοῦ. Ὅτε αἰφνης ἀπὸ του κεφ. 17 μεταρσιούται λαμπρῶς εἰς ὕψος μεγαλοπρεπέστατον και ἡ **Απολογία** λαμβάνει ἐντεύθεν δύναμιν καταπλήσσοσαν και συγκινούσαν. Ο γηραιός Σωκράτης ἐπικαλούμενος ἐνταῦθα την βαθυτάτην αὐτοῦ ἀγάπην προς την ἀλήθειαν και ἀναφέρων ότι ὅλη ἡ τριακονταετής δράσις αὐτοῦ πιστεύει ότι τῷ ἀνετέθη υπό του Ἀπόλλωνος, ἀποκαλύπτει ἐνώπιον των δικαστῶν το μυστικόν της ζωῆς του λέγων ότι ἐργάσθη ως ὄργανον πειθήνιον του θεοῦ των Δελφῶν, ἀφοσιώσας εἰς την θεῖαν ἐντολήν και αὐτήν την ζωήν του. Εν

τη αιφνίδια ταύτη αναξωπυρήσει της **Απολογίας**, παρατηρεί νεώτερος κριτικός, διαβλέπει κανείς ότι ο μέγας φιλόσοφος δεν ανησυχεί τόσον διά την έκβασιν της δίκης, όσον διά τον θρίαμβον των ηθικών δογμάτων αυτού. Η **Απολογία** είναι ο τελευταίος λόγος του Σωκράτους, περιέχουσα την τελευταίαν προς τους προσφιλείς του Αθηναίους διδασκαλίαν του, ήτις είναι έντονος και μεγαλοπρεπής καθώς ήτο όλη η ζωή του.

Ενταύθα τελειώνει ο πρώτος λόγος.

Μετά ταύτα, αφού οι δικασταί, αποσυρθέντες και διασκεφθέντες, εκήρυξαν τον Σωκράτην ένοχον των αποδοθεισών εις αυτόν κατηγοριών, έλαβε και πάλιν τον λόγον, ίνα κατά τον νόμον ορίση την αρμόζουσαν εις τον εαυτόν του ποινήν.

Το δεύτερον αυτό λογύδριον (κεφ. 25 – 28) θεωρούμενον ως συμπλήρωμα του πρώτου λόγου, έχει και αυτό τας τρεις ρητορικές διαιρέσεις του. Ο Σωκράτης, κηρυχθείς υπό του δικαστηρίου ένοχος, δηλοί με θαυμαστήν αταραξίαν ότι ανέμενε την καταδίκην του. Αλλά το θάρρος του αυτό παρίσταται ενώπιον του δικαστηρίου ως υπεροψία προσβλητική διά τους δικαστάς, ιδίως όταν ο Σωκράτης διακηρύττει ότι δεν θα ενασκήση το δικαίωμα, όπερ είχε παρά του νόμου, να ορίση την ποινήν του. Ηθικώς, ίνα μεταχειρισθώμεν τους λόγους νεωτέρου τινός, είχε δίκαιον ο Σωκράτης. Ουδέποτε άνθρωπος εις τόσον δεινός περιστάσεις ευρισκόμενος ωμίλησε με τόσην αταραξίαν και παρρησίαν, καθώς ο Σωκράτης, αλλά δεν δύναται να αρνηθή κανείς ότι, σχετικώς προς την υπεράσπισιν, η υψηλόφρων αυτή ακαμψία του γηραιού Αθηναίου έβλαψε, διότι συνετέλεσεν εις το να σχηματισθή η απαιτουμένη πλειοψηφία – και με όλην την βίαν της πολιτικής – διά την εις θάνατον καταδίκην αυτού.

Τέλος το τρίτον λογύδριον, όπερ είναι το τελευταίον μέρος της **Απολογίας** περιλαμβάνει κυρίως μίαν ωραιοτάτην προσλαλίαν του Σωκράτους προς τους δικαστάς αυτού, και τους δώσαντας καταδικαστικήν ψήφον και τους δώσαντας αθωωτικήν. Εν τη προσλαλία αυτή, παρατηρεί νεώτερος κριτικός, ο Σωκράτης παρίσταται ως αληθής φιλόσοφος, αταράχως λαλών περί της εις θάνατον καταδίκης του και συμβουλεύων τους δικαστάς του. Ο προς την ζωήν αποχαιρετισμός του είναι γεμάτος από γαλήνην και ελπίδα, επαναπαύει δε την σκέψιν του ανθρώπου επί της τόσον παρηγόρου και τόσον μεγαλοπρεπούς πίστεως, εις την αθανασίαν της ψυχής, πίστεως, την οποίαν χείλη ειδωλολάτρου δεν είχαν ποτέ ακόμη ομολογήσει με τόσην αποφθεγματικήν σαφήνειαν. Τόσον εθάμβωσε τον Κικέρωνα η τόλμη ενταύθα και το μεγαλείον της ψυχής του Αθηναίου σοφού, ώστε κρίνων ο ρωμαίος ρήτωρ τους τελευταίους τούτους λόγους, λέγει ότι ο Σωκράτης ωμίλησεν ουχί ως ικέτης πλέον ή ως κατάδικος, αλλ' ως διδάσκαλος **και κύριος** των δικαστών.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ι. Ποίαν μεν εντύπωσιν, ω ἄνδρες Αθηναῖοι,² σας ἔκαμαν οἱ λόγοι τῶν κατηγορῶν μου, δεν γνωρίζω. Το βέβαιον εἶνε ὅτι ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἐξ αἰτίας τῶν λόγων τῶν αὐτῶν, σχεδὸν ἐλησμόνησα τὸν εαυτὸν μου, πιστεύσας πρὸς στιγμὴν ὅτι δεν εἰμὶ αὐτὸς οὐδὲ εἰμὶ. Με τόσον πειστικὸν τρόπον ὠμίλησαν. Καὶ ὅμως ἡμπορῶ νὰ σας βεβαιώσω ὅτι καμμίαν σχεδὸν ἀλήθειαν δεν εἶπαν. Ἀπὸ τὰ πολλὰ δε ἐκεῖνα ψεύδη, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ εφεύρουν, ἐν πρὸ πάντων εθαύμασα, ἐκεῖ ὅπου ἔλεγαν, ὅτι πρέπει σεις νὰ προσέξῃτε μήπως ἐξαπατηθῇτε ἀπὸ ἐμὲ, διότι, κατὰ τοὺς λόγους τῶν, εἰμὶ δεινὸς ρήτωρ. Επειδὴ τὸ νὰ μὴ φοβηθῶν αὐτοὶ τὴν εντροπήν, διότι εὐθύς ἀμέσως θ' ἀποδειχθῶν ἀπὸ ἐμὲ ὅτι πραγματικῶς ψεύδονται, ὅταν καὶ κατ' ἐλάχιστον δεν φανῶ ὅτι εἰμὶ δεινὸς ρήτωρ, τοῦτο τὸ θάρρος αὐτῶν μου ἐφάνη ὅτι εἶνε ἀναισχυντότατον. Ἐκτός ἂν ἴσως δεινὸν ρήτορα καὶ εὐγλωττον ὀνομάζουν αὐτοὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος λέγει τὴν ἀλήθειαν. Διότι, ἂν αὐτὸ ἐννοοῦν, ἤθελον ὁμολογήσει ὅτι ἐγὼ βεβαίως εἰμὶ δεινὸς ρήτωρ, ὅχι ὅμως κατ' ὃν τρόπον αὐτοὶ ἐννοοῦσι καὶ μετέρχονται τὴν ρητορικὴν. Διότι οὗτοι μεν, ἐπαναλέγω, κανέν σχεδὸν ἀληθές δεν εἶπον, σεις δε ἀπὸ ἐμὲ θ' ἀκούσῃτε μετ' ὀλίγον καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' ὅμως, μα τὸν Δία, ω ἄνδρες Αθηναῖοι, δεν θα ἀκούσῃτε ἀπὸ ἐμὲ λόγους καλλωπισμένους βεβαίως, καθὼς εἶνε οἱ λόγοι τῶν κατηγορῶν μου, με φράσεις κομψὰς καὶ λέξεις ἐκλεκτάς, οὐδὲ ἐστολισμένους με ρητορικὰ σχήματα καὶ περιόδους ἐντέχνους, ἀλλὰ θ' ἀκούσῃτε λόγους ἐκ τοῦ προχείρου, με ἀπλότητα καὶ με τὰς τυχούσας εἰς τὸν νοῦν μου ἐρχομένας λέξεις. Διότι ἔχω πεποιθῆσιν ὅτι εἶνε δίκαια, ὅσα θα εἶπω, κανεὶς δε ἀπὸ σας ἂς μὴ περιμένῃ τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐμὲ. Διότι καὶ δεν θα ἦτο πρέπον βέβαια, καθὼς φρονῶ, εἰς τὴν παρούσαν ἡλικίαν μου,³ νὰ ἐμφανίζωμαι ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἀπαγγέλλων τορνευτοὺς λόγους ὡς κανέν μενιδάκιον. Καὶ διὰ τοῦτο αὕτη μάλιστα εἶνε ἡ μόνη παράκλησίς μου, τὴν ὁποίαν σας κάμνω, ω ἄνδρες Αθηναῖοι, καὶ αὐτὰ μόνον ζητῶ ἀπὸ σας. Ἐάν με ἀκούσῃτε ὅτι εἰς τὴν ἀπολογία μου μεταχειρίζομαι τοὺς ἰδίους λόγους καὶ τὸν ἴδιον τρόπον, με τὸν ὁποῖον συνήθως ὁμιλῶ δημοσίᾳ καὶ παρὰ τοὺς τραπεζίτας τῆς ἀγορᾶς,⁴ εἰς τὴν ὁποίαν θέσιν οἱ περισσότεροι ἀπὸ σας⁵ με ἔχουσιν ἀκούσει, καὶ εἰς κάθε ἄλλο μέρος τῆς πόλεως, εἰς τὰς παλαιστράς καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια, νὰ μὴ παραξενεύεσθε, μήτε νὰ με χλευάζετε δι' αὐτό, κάμνοντες θόρυβον⁶. Διότι συμβαίνει τὸ ἐξῆς: Τώρα πρῶτην φορὰν ἐγὼ ἐμφανίζομαι ἐνώπιον δικαστηρίου, ἐνὼ εἰμὶ πλέον τῶν ἐβδομήκοντα ἐτῶν. Ὅθεν εἰς ἐμὲ εἶνε ὅλως διόλου ξένος καὶ ἀσυνήθιστος ὁ τρόπος τοῦ λόγου, με τὸν ὁποῖον ὁμιλοῦν ἐδῶ. Καθὼς λοιπόν, ἂν ἐτύχαινε νὰ εἰμὶ πραγματικῶς ξένος, θα ἠθέλετε με συγχωρήσει βεβαίως, καθὼς φρονῶ, ἐάν ὠμίλουν με ἐκεῖνην τὴν διάλεκτον καὶ τὸν τρόπον, με τὸν ὁποῖον εἶχον ἀνατραφῇ εἰς τὸν τόπον μου, τοιοῦτοτρόπως καὶ τώρα εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν σας παρακαλῶ, καὶ πιστεύω ὅτι ἡ παράκλησίς μου εἶνε δίκαια, εἰς μεν τὸν τρόπον τοῦ λόγου μου νὰ μὴ προσέξῃτε, κακός ἢ καλός εἶνε· τοῦτο δε μόνον νὰ παρατηρήτε, καὶ εἰς τοῦτο νὰ ἐπιστήσῃτε ὅλην σας

² Αθηναίους ὀνομάζει ὁ Σωκράτης τοὺς δικαστὰς του. Ἡ συνήθης δε προσφώνησις εἰς τοὺς δικανικοὺς λόγους ἦτο «ἄνδρες δικασταί».

³ Ὅτε ἐδικάζετο ὁ Σωκράτης, ἦτο ἐβδομηκοντούτης, ὡς λέγεται κατωτέρω.

⁴ Ἐνταῦθα εὐχναζον οἱ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι καὶ εὐποροὶ ἐν γένει Αθηναῖοι. Λέγει δε ὁ Δίων Χρυσόστομος ὅτι ὁ Σωκράτης ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον διέτριβεν εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰσῆρχετο εἰς τὰς παλαιστράς καὶ ἐκάθητο πλησίον τῶν τραπεζιτῶν. Λέγει δε καὶ ὁ Ξενοφών εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὅτι εἰς τοιαῦτα μέρη εὐχναζεν ὁ Σωκράτης, ὅπου ἦτο βέβαιος ὅτι ἤθελε συναντήσῃ παρὰ πολλοὺς, ἵνα μετ' αὐτῶν διαλεχθῇ κατὰ τὴν συνήθειάν του.

⁵ Οἱ δικασταὶ ὄντες ἄνθρωποι οὐχὶ ἐκ ταπεινοῦ καὶ ἐυτελοῦς γένους ἀνεστρέφοντο μετὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ πλουσίων.

⁶ Εἰς τὰς πολυπληθεῖς συναθροίσεις ὡς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ τὰ δικαστήρια ἐγίνοντο διάφοροι θόρυβοι καὶ κρότοι καὶ κραυγαί, εἴτε πρὸς ἀποδοκιμασίαν εἴτε πρὸς ἐπιδόκιμασίαν τῶν λεγομένων.

την προσοχήν, αν λέγω δίκαια ή όχι· διότι εις τούτο συνίσταται η αρετή του δικαστού, του δε ρήτορος αρετή είνε να λέγη μόνον την αλήθειαν.

II. Πρώτον μεν λοιπόν είναι δίκαιον να απολογηθώ, ω άνδρες Αθηναίοι, εις τας πρώτας εναντίον μου κατηγορίας ως ψευδείς και εις τους πρώτους κατηγορούς μου, έπειτα δε εις τας τελευταίας και εις τους τελευταίους κατηγορούς. Διότι εναντίον μου πολλοί υπήρξαν ενώπιόν σας κατήγοροι, οι οποίοι και από πολλά ακόμη έτη πρωτύτερα με κατηγορήσαν και καμμίαν αλήθειαν δεν είπαν. Αυτούς δε εγώ περισσότερον φοβούμαι παρά τον Άνυτον και τους συντρόφους του,⁷ αν και αυτοί οι τελευταίοι είνε πολύ φοβεροί· αλλ' εκείνοι οι άλλοι είνε πολύ φοβερώτεροι, ω άνδρες· διότι αυτοί τους περισσότερους εξ υμών σας παρελάμβανον, ως δι' εκπαίδευσιν, από την παιδικήν σας ηλικίαν, καθώς οι παιδαγωγοί, και προσεπάθουν να σας πείσουν με τας ψευδείς εναντίον μου κατηγορίας των να έχητε εσφαλμένην δι' εμέ γνώμην, λέγοντες ότι υπάρχει κάποιος εκεί Σωκράτης, σοφός άνθρωπος, ο οποίος καταγίνεται με τα μετέωρα, εξετάζων τον αέρα, τας βροντάς και τας αστραπάς, και έχει κάμει ερεύνας εις όλα, όσα υπάρχουν εις τους κόλπους της γης, και ημπορεί με τους λόγους του να κάμη δικαίαν μίαν άδικον υπόθεσιν. Ούτοι, ω άνδρες Αθηναίοι, επειδή διέσπειραν αυτήν την φήμην, είναι οι πλέον φοβεροί και επικίνδυνοι κατήγοροί μου. Διότι όσοι τους ήκουσαν, νομίζουν ότι εκείνοι οι άνθρωποι, οι οποίοι ενασχολούνται εις αυτά τα ζητήματα, όχι μόνον είνε επιβλαβείς, αλλά και θεούς δεν πιστεύουν. Προσέτι οι κατήγοροι ούτοι είνε πολυάριθμοι και πολύν καιρόν τώρα εργάζονται εις την διάδοσιν αυτών των κατηγοριών, και προς τούτοις ωμίλουν προς υμάς, εις τοιαύτην μάλιστα ηλικίαν, κατά την οποίαν ευκολώτατα ηδύνασθε να τους πιστεύσητε, διότι ήσθε τότε παίδες οι περισσότεροι από σας, τινές δε και μειράκια, όταν με κατηγορούν όλως διόλου ερήμην, χωρίς να ημπορή ο κατηγορούμενος να απολογηθή. Ό,τι δε είνε πολύ αδικώτατον πράγμα από όλα είνε τούτο, ότι και τα ονόματά των δεν είνε δυνατόν να τα γνωρίζητε και να είπητε αυτά, εκτός αν τύχη να είνε κανείς κωμωδοποιός βέβαια. Όσοι δε με φθόνον ή με συκοφαντίαν σας εξηπάτων, και όσοι, διότι οι ίδιοι είχαν πειστή, προσεπάθουν να πείσουν και άλλους, όλοι αυτοί μένουν άγνωστοι, και είνε διά τούτο παντάπασι απρόσβλητοι· διότι δεν ημπορώ να εγκалέσω εδώ τώρα ενώπιόν σας κανένα από αυτούς, ουδέ να εξελέγξω κανένα και να τον αποδείξω ψεύστην. Αλλ' είνε ανάγκη, διά να υπερασπίσω τον εαυτόν μου, όλως διόλου να σκιαμαχώ, καθώς λέγουν, και προς υπεράσπισίν μου να αντικρούω ενταύθα χωρίς να φαίνεται κανέναν αντίπαλον. Παραδεχθήτε λοιπόν και σεις ότι, καθώς είπα, δύο ειδών υπήρξαν οι κατήγοροί μου· άλλοι μεν εκείνοι, οι οποίοι προ ολίγου τώρα με κατηγορήσαν, άλλοι δε εκείνοι, οι οποίοι προ πολλών ετών, διά τους οποίους τελευταίον ωμίλησα, και στοχασθήτε, σας παρακαλώ, ότι είνε ανάγκη πρώτον να απολογηθώ προς εκείνους τους πρώτους. Διότι ίσα-ίσα και σεις εκείνους πρωτύτερα ηκούσατε να με κατηγορούν και εκείνοι σας έκαμαν πολύ μεγαλυτέραν εντύπωσιν παρά αυτοί εδώ οι τελευταίοι.

Καλά λοιπόν. Πρέπει να απολογηθώ εις υπεράσπισίν μου, ω άνδρες Αθηναίοι, και να επιχειρήσω εις τόσον μικρόν χρονικόν διάστημα, όσον μου επιτρέπεται από τον νόμον να ομιλήσω⁸, να εκβάλω από το πνεύμα σας την κακήν υπόληψιν, την οποίαν εκ των κατ' εμού

⁷ Οι τελευταίοι κατήγοροι του Σωκράτους ήσαν ο Άνυτος, ο Μέλητος και ο Λύκων. Και κατήγορος μεν κυρίως ήτο ο Μέλητος, οι δε λοιποί δύο ήσαν συνήγοροι αυτού. Ο Άνυτος, υιός του πλουσίου εργοστασιάρχου Ανθεμίωνος, ο επιφανέστατος των κατηγορών, ήτο ρήτωρ, εξελέγη δε και στρατηγός των Αθηναίων, ότε εν Πύλω εμάχοντο. Είτα φυγών επί των Τριάκοντα, και μετά του Θρασυβούλου, του οποίου ήτο φίλος, επανελθών, είχε μεγάλην ισχύν εν Αθήναις. Μετά τον θάνατον του Σωκράτους ηναγκάσθη να φύγη εξόριστος εις Ηράκλειαν του Πόντου, όπου, ως λέγεται, εθανατώθη υπό των Ηρακλεωτών λιθοβοληθείς. Εν τω Πρωταγόρα ο Πλάτων εισάγει, τον στρατηγόν τούτον ομιλούντα με εμπάθειαν κατά των σοφιστών. Ο Λύκων ήτο δημόσιος ρήτωρ, όστις και διηύθυνε την κατά του Σωκράτους κατηγορίαν. Ήτο ο ασημότερος των άλλων. Ο Μέλητος, υιός του Μελήτου, τον δήμον Πιτθεύς, εν τω Ευθύφρονι του Πλάτωνος παρίσταται ως νέος αφανής και άγνωστος. Άγνωστον είνε αν ο υπό του Αριστοφάνους σατυριζόμενος ποιητής (Βάτραχ. 130) είναι αυτός ο ίδιος, ή ο υιός του, ή άλλος τις νεανίας. <

⁸ Ο χρόνος δι' έκαστον ομιλούντα ενώπιον του δικαστηρίου προσδιωρίζετο διά της κλεψύδρας, με την οποίαν διά καταρρέοντος ηρέμα ωρισμένου ποσού ύδατος εμέτρουν τον χρόνον.

συκοφαντιών εσχηματίσατε δι' εμέ εις τόσον μακρόν χρονικόν διάστημα, ώστε έχει πλέον κάμει βαθείας ρίζας. Θα επεθύμουν μεν βεβαίως με όλην την καρδίαν μου να κατορθώσω τούτο, το οποίον είνε καλόν και διά σας και δι' εμέ, και μάλιστα ακόμη περισσότερον από αυτό θα επεθύμουν, να κατορθώσω διά της απολογίας μου, ώστε όχι μόνον να αποβάλετε την κακήν περί εμού ιδέαν, αλλά περιπλέον και να σχηματίσετε καλήν γνώμην δι' εμέ. Αλλά στοχάζομαι ότι αυτό είνε δύσκολον, και δεν με διαφεύγει πολύ πόσην μεγάλην σπουδαιότητα τούτο έχει. Όμως αυτό μεν ας αποβή όπως είνε ευάρεστον εις τον θεόν, ημείς δε πρέπει να υπακούσωμεν εις τον νόμον και να απολογηθώμεν.

III. Ας επιχειρήσωμεν λοιπόν εξ αρχής πάλιν να είπωμεν ποία είνε η κατηγορία, από την οποίαν προήλθεν η εναντίον μου συκοφαντία, εις την οποίαν, ως γνωστόν, στηριζόμενος ο Μελήτος, έλαβε το θάρρος να υποβάλη κατ' εμού την παρούσαν κατηγορίαν.

Καλά. Ας ίδωμεν με ποίας ακριβώς συκοφαντίας οι πρώτοι μου εκείνοι διαβολείς με εσυκοφάντουν. Είνε ανάγκη βέβαια να περιβάλωμεν την συκοφαντίαν των με τον τύπον επισήμου κατηγορίας γενομένης ενώπιον του δικαστηρίου και να την αναγνώσωμεν αυτήν εδώ τώρα, ωσάν να ήτο έγγραφος, καθώς είνε συνήθεια να αναγινώσκεται εις τα δικαστήριον η ένορκος βεβαίωσις των κατηγορών⁹.

«Ο Σωκράτης είνε ασεβής, διότι με εγκληματικήν περιέργειαν καταγίνεται εις πράγματα ανωφελή, με το να αναζητή να ανακαλύψη τα υπό την γην μυστήρια και τα επουράνια· διότι το άδικον παριστάνει ως δίκαιον, και διότι γίνεται αίτιος κακού, επειδή μεταδίδει αυτήν την ιδίαν διδασκαλίαν και εις τους άλλους». Τοιαύτη είνε περίπου η εναντίον μου κατηγορία¹⁰. Διότι αυτά τα είδατε και σεις οι ίδιοι εις την παρασταθείσαν κωμωδίαν του Αριστοφάνους¹¹· είδατε εκεί επί της σκηνής να περιφέρεται μετέωρος κάποιος Σωκράτης και να λέγη ότι περιπατεί εις τον αέρα και πολλές άλλας φλυαρίας να φλυαρή, από τα οποία εγώ τίποτε, ούτε πολύ ούτε ολίγον δεν εννοώ. Λέγω δε ταύτα όχι διότι περιφρονώ την τοιαύτην επιστήμην, αν κανείς τωόντι υπάρχη σοφός περί τας γνώσεις αυτού του είδους, με σκοπόν διά να μη καταγγελθώ υπό του Μελήτου ως ένοχος εις τόσα εγκλήματα, αλλά ακριβώς μόνον διότι, ω άνδρες Αθηναίοι, δεν γνωρίζω την επιστήμην αυτήν. Μάρτυρας δε περί τούτου προτείνω τους περισσότερους από σας τους ιδίους. Και απαιτώ, σεις, όσοι ποτέ έως τώρα με έχετε ακούσει ομιλούντα (και ευρίσκονται εδώ εις το δικαστήριον πολλοί από σας ακροαταί μου και συνομιληταί μου) να καταθέσετε και φανερώσετε μεταξύ σας. Σκεφθήτε λοιπόν αναμεταξύ σας, αν ποτέ έως τώρα με ήκουσε κανείς από σας να ομιλώ περί των γνώσεων αυτού του είδους είτε ακροθιγώς και επιπολαιώς είτε κατά βάθος και κατ' ουσίαν. Από αυτό δε το ψεύδος θα γνωρίσετε ότι και τα άλλα, τα οποία λέγονται περί εμού είνε ψευδή.

IV. Αλλά βεβαίως ούτε από αυτά κανέν δεν είναι αληθές. Και ακόμη εάν έχετε βεβαίως ακούσει ποτέ κανένα να λέγη ότι εγώ μετέρχομαι τον διδάσκαλον και ότι λαμβάνω δι' αυτό χρήματα, και αυτό δεν είνε αληθές. Επειδή, εάν ήτο, εγώ ο ίδιος θα το ωμολόγουν· διότι μου φαίνεται ότι αυτό είνε τω όντι ωραίον πράγμα, να ήθελεν είναι κανείς ικανός να εκπαιδεύση ανθρώπους, καθώς κάμνει τούτο και ο Γοργίας ο Λεοντίνος και ο Πρόδικος ο Κείος και ο Ιππίας ο Ηλείος. Διότι ο καθένας από αυτούς¹² εις οποιανδήποτε πόλιν και αν υπάγη,

⁹ Ο κατήγορος, εις βεβαίωσιν ότι δεν συκοφαντεί υποβάλλων εις το δικαστήριον την κατηγορίαν, έδιδεν όρκον, επικυρών το κατηγορητήριόν του. Τούτο εκαλείτο αντωμοσία.

¹⁰ Ο Σωκράτης διετύπωσεν ενταύθα εν είδει κατηγορητηρίου επισήμου, όλας τας συκοφαντίας και του Αριστοφάνους και όλων των πρώτων εχθρών του, τας οποίας αντικρούει εις το μέρος τούτο της απολογίας του.

¹¹ Εννοεί τας Νεφέλας του Αριστοφάνους, ήτις εγράφη επίτηδες προς διακωμώδησιν του Σωκράτους. Η κωμωδία αυτή παρεστάθη το έτος 423 π. Χ.

¹² Ο Γοργίας ήτο εις εκ των κορυφαίων σοφιστών, σύγχρονος του Σωκράτους. Περμφθείς υπό των Λεοντίνων της Σικελίας, της πατρίδος του, εις Αθήνας ως πρέσβυς, ίνα ζητήσει βοήθειαν, τόσον εγοήτευσεν αυτούς διά των επιδεικτικών λόγων του, μεστών ποιητικής χάριτος, ώστε παρακληθείς έμεινεν εις Αθήνας, όπου εδίδασκε την ρητορικήν. Ο σκεπτικισμός του, ον επρέσβευε, προσείλκυσε πολλούς προσηλύτους. Συνέθεσε βιβλίον επιγραφόμενον «Περί του μη είναι» ή «περί φύσεως», εν τω οποίω προσεπάθησε να αποδείξη 1, ότι ουδέν υπάρχει· 2, και αν υπάρχη τι, δεν είνε δυνατόν να το γνωρίση τις· 3, και

κατορθώνει και πείθει τους νέους, όσοι μπορούσαν να διδαχθούν δωρεάν από κανένα άλλον συμπολίτην των, ο οποίος τους αρέσει, να αφήσουν εκείνον και να έρχονται να διδαχθούν από αυτούς με πληρωμήν, και δι' αυτό να χρεωστούν ακόμη και ευγνωμοσύνην εις αυτούς. Πλην εκτός αυτών υπάρχει εδώ και κάποιος άλλος σοφός, ο Πάριος¹³, ο οποίος, καθώς έμαθα από τον Καλλίαν, κατοικεί εν Αθήναις ως ξένος. Διότι έτυχε μίαν ημέραν να επισκεφθώ κάποιον, όστις είχε πληρώσει εις τους σοφιστάς χρήματα περισσότερα από όσα επλήρωσαν όλοι ομού οι άλλοι συμπολίται μας, τον Καλλίαν τον υιόν του Ιππονίκου¹⁴. Αυτόν λοιπόν επανειλημμένως ηρώτησα, ότε εγένετο λόγος διά τους υιούς του – διότι αυτός έχει δύο υιούς – ω Καλλία, είπον εγώ, αν είχες, αντί των δύο υιών, δύο πώλους ή δύο μόσχους, θα ανεζητούσαμεν να λάβωμεν εις την υπηρεσίαν μας δι' αυτούς ένα επιστάτην με μισθόν, ένα ικανόν βέβαια άνθρωπον, όστις να κάμη αυτούς τελείους καθ' όλα, ώστε να είνε επιτήδαιοι ο καθένας διά το κατάλληλον έργον του. Θα ήτο δε αυτός ο επιστάτης ή ένας από τους ιππικούς βέβαια διά τον πώλον, ή ένας από τους γεωργικούς διά τον μόσχον. Τώρα δε, αφού οι υιοί σου είνε άνθρωποι, τι είδους επιστάτην σκέπτεσαι να προσλάβης δι' αυτούς; Ποίος διδάσκαλος έχει αυτήν την επιστημονικήν ικανότητα, ήτις αφορά εις τον άνθρωπον γενικώς και εις τον πολίτην ιδιαιτέρως; Διότι φρονώ ότι έχεις σκεφθή περί αυτού του πράγματος, αφού έχεις παιδιά. Γνωρίζεις λοιπόν κανένα, είπον εγώ, ή όχι; – Μάλιστα, απήντησε ο Καλλίας. – Ποίος είνε αυτός, ηρώτησα εγώ, και από πού είνε και πόσα λαμβάνει διά μισθόν της διδασκαλίας του; – Αυτός είνε ο Εύηνος, ω Σώκρατες, μου είπεν εκείνος, ο Πάριος, και λαμβάνει μισθόν από τον κάθε μαθητήν του πέντε μνας¹⁵. Εγώ τότε εμακάρισα τον Εύηνον, αν είνε αληθές ότι γνωρίζει αυτήν την σπουδαίαν τέχνην και την διδάσκει τόσον αρμονικώς. Εγώ τουλάχιστον και ο ίδιος βεβαίως θα το εθεώρουν αυτό τιμήν μου και θα ήμουν ένδοξος και υπερήφανος, εάν εγνώριζα αυτά τα οποία διδάσκει ο Εύηνος. Αλλά δυστυχώς δεν τα γνωρίζω, ω άνδρες Αθηναίοι.

V. Αλλ' ημπορούσε να με διακόψη και να με ερωτήση ίσως κάθε ένας από σας. Αλλ' ω Σώκρατες, εάν αληθώς δεν έχης αυτάς τας γνώσεις, τι ακατανόητον πράγμα είνε αυτό το ιδικόν σου; Πόθεν προήλθαν αι συκοφαντίαι αυταί, αι οποίαι διασπείρονται εναντίον σου; Διότι βέβαια διά σε, όπου δεν έκαμνες τίποτε περιεργότερον από ό,τι κάμνουν οι άλλοι άνθρωποι, δεν θα διεσπείρετο τόση φήμη, και δεν θα εγένετο ποτέ τόσοσ λόγος, εάν δεν έκαμνες κάτι τι διαφορετικόν από τους άλλους. Λέγε μας λοιπόν ποίον είνε αυτό πού έκαμνες, διά να μη εκδώσωμεν άδικον απόφασιν, επινοούντες με την φαντασίαν μας ανύπαρκτα πράγματα διά σε. Μου φαίνεται ότι, όστις κάμνει αυτήν δα την ένστασιν, έχει δίκαιον. Εγώ λοιπόν θα προσπαθήσω να αποδείξω τι επί τέλους είνε αυτό, το οποίον έκαμε και το όνομά μου τόσον ένδοξον και συνάμα έγινεν αφορμή των εναντίον μου συκοφαντιών. Ακούσατε λοιπόν. Και ίσως μεν φανώ εις μερικούς από σας ότι δεν ομιλώ σοβαρώς, αλλ' ότι παίζω. Να ηξεύρετε όμως καλά, θα σας είπω όλην την αλήθειαν.

Εγώ, ω άνδρες Αθηναίοι, διά κανέν άλλο πράγμα δεν απέκτησα αυτό το όνομα, αλλά διά κάποιαν σοφίαν βέβαια. Ποία δε ακριβώς λέγω ότι είνε αυτή η σοφία; Αυτή είνε ανθρωπίνη σοφία βεβαίως. Διότι τωόντι στοχάζομαι ότι ως προς αυτήν την σοφίαν είμαι σοφός· ενώ ούτοι οι άλλοι σοφοί, διά τους οποίους προ ολίγου ωμίλησα, ίσως ημπορεί να είνε σοφοί ως προς έν άλλο είδος σοφίας, πολύ ανωτέρας από την ανθρωπίνην, ή δεν ηξεύρω τι να σας είπω δι' αυτήν

αν υπάρχει τι και αν δυνατόν να το γνωρίση τις, δεν δύναται όμως να το κάμη γνωστόν εις τους άλλους. Ο Πρόδικος, άλλος αυτός σοφιστής, είνε γνωστός, διότι επληρόνετο πολύ ακριβά διά τα μαθήματά του. Ο Ιππίας, σοφιστής και αυτός, περί του οποίου ανάγνωθι τους δύο ομωνύμους διαλόγους του Πλάτωνος «Πρώτον και δεύτερον Ιππίαν».

¹³ Εννοεί τον Εύηνον, όστις κατήγετο εκ της νήσου Πάρου.

¹⁴ Ούτος ήτο βαθύπλουτος τόσο, ώστε κατά την μαρτυρίαν του Πλουτάρχου ωνομάζετο απλώς ο πλούσιος. Εις τον οίκον του δε συνηθροίζοντο όλοι οι σοφοί των χρόνων εκείνων. Εσυγγένευε με τον Περικλέα και τον Αλκιβιάδην. Αλλά καταδαπανήσας ασώτως τα πλούτη αυτού απέθανε πένης.

¹⁵ Ήτοι 500 δρ. (κατά δε την σημερινήν του χρυσού αξίαν 3500 δρ. περίπου). Εκάστη μνα είχε αξίαν 100 δρ. αττικών. Το ποσόν τούτο ήτο ολίγον σχετικώς με τους μισθούς, τους οποίους ελάμβανεν ο Γοργίας ή ο Πρωταγόρας. Ούτοι ελάμβανον από κάθε μαθητήν των μισθόν 100 μνας ήτοι 10,000 δρ. (κατά δε την σημερινήν του χρυσού αξίαν 70,000 δρ.)

την σοφίαν των. Διότι εγώ τουλάχιστον αυτήν την σοφίαν δεν την γνωρίζω βεβαίως, αλλ' όστις λέγει ότι γνωρίζω αυτήν, αυτός και ψεύδεται και λέγει τάυτα με σκοπόν να με συκοφαντήση. Αλλά σας παρακαλώ, ω άνδρες Αθηναίοι, να μη θορυβήσετε και αν φανώ ακόμη ότι σας λέγω πολύ μεγάλον λόγον προς καύχησίν μου. Διότι ο λόγος, τον οποίον θα σας είπω τώρα, δεν είνε ιδικός μου, αλλ' ανήκει εις μίαν προσωπικότητα παρά πολύ αξιόπιστον. Επειδή μάρτυρα της ιδικής μου σοφίας θα σας φέρω τον ίδιον τον θεόν των Δελφών, όστις θα σας είπη ποία είνε η σοφία, την οποίαν έχω εγώ και ποίου είδους.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.